

ALMANYA-SOVYETLER BİRLİĞİ KISKACINDA KAFKASYA'NIN BAĞIMSIZLIK MESELESİ (1941-1943)

Aybüke GÜZAY*

ÖZ

İkinci Dünya Savaşı esnasında Almanya ile Sovyetler Birliği arasındaki mücadele Kafkasya halkının özgürlük isteklerine yeşil ışık yakan bir gelişmedir. Sovyetler Birliğinin baskısından kurtulmak ve Almanların yardımı ile bağımsızlıklarını elde etmek, Kafkasyalılar için kaçırılmayacak bir fırsat olarak görülmüştür. Kafkasya'da yaşayan milletlerin yaşam tarzlarını araştıran Almanlar, genel bir söylem ile "Kafkasya Kafkasyalılarıdır" sloganını kullanmayı olumlu bulmuşlardır. Özelde ise Hristiyan ve Müslümanların yaşadığı bu coğrafyada her milletin kendi hassasiyetlerine göre ayrı bir siyaset izlenmiştir. Kafkasya halkının özgürlüklerine düşkün olduğunu bilen Almanlar bu noktaya vurgu yapmanın çok etkili olacağını da düşünmüşlerdir. Bu hususta Almanlar tarafından Kafkasya'da hem dini özgürlük hem de siyasi bağımsızlık üzerine şekillenen bir politika izlenmiştir. Almanların izlemiş olduğu bu siyaset, Kafkasyalıları özgürlük yolunda teşvik etmekle kalmamış, aynı zamanda Kafkasyalıların bu yolda harekete geçmesini sağlamıştır. Cephe ve cephe gerisinde Almanya lehine savaşa katılan Kafkasya halkının bağımsızlık meselesi Almanlar ve Kafkasyalılar tarafından farklı değerlendirilmiş, Almanlar bölgenin kaynaklarından faydalanmak niyetindeyken Kafkasyalılar da bağımsızlık için mücadele etmişlerdir. Bu süreçte Kafkasya halkının bağımsızlık üzerine görüşleri ve Almanlardan talepleri mühim olduğu gibi, bağımsızlık meselesine Almanların bakış açısı da ziyadesiyle önemlidir. Bu çalışmada İkinci Dünya Savaşı esnasında Kafkasya'nın bağımsızlığı meselesi Almanya ve Kafkasya nezdinde değerlendirilecek, her iki tarafın amaçları ile faaliyetleri incelenecektir.

Anahtar Kelimeler: Kafkasya, Almanya, İkinci Dünya Savaşı, Bağımsızlık, Sovyetler Birliği.

THE INDEPENDENCE ISSUE OF THE CAUCASUS IN THE PRESCRIPTION OF GERMANY-SOVIET UNION (1941-1943)

ABSTRACT

The struggle between Germany and the Soviet Union during the Second World War was a development that gave a green light to the freedom demands of the Caucasian people. Getting rid of the pressure of the Soviet Union and gaining independence with the help of the Germans was seen as an opportunity not to be missed for the Caucasians. Germans who researched the lifestyles of the nations living in the Caucasus found it positive to use the slogan "The Caucasus belongs to the Caucasians" in general. In particular, in this geography where Christians and Muslims live, each nation has followed a different policy according to its own sensitivities. Knowing that the people of the Caucasus were fond of their freedom, the Germans thought that emphasizing this point would be very effective. In this regard, a policy based on both religious freedom and political independence was followed by the Germans in the Caucasus. This policy followed by the Germans not only encouraged the Caucasians on the path to freedom, but also enabled the Caucasians to take action on this path. The independence issue of the Caucasian people, who participated in the war on behalf of Germany at the front and behind the front, was evaluated differently by the Germans and the Caucasians. While the Germans intended to benefit from the resources of the region, the Caucasians also fought for independence. In this process, just as the views of the Caucasian people on independence and their demands from the Germans are important, the Germans perspective on the independence issue is also extremely important. In this

Araştırma Makalesi

Makale Gönderim Tarihi: 10.05.2024; Yayına Kabul Tarihi: 26.06.2024

* Dr. Öğretim Üyesi, İzmir Bakırçay Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Tarih Bölümü,
Genel Türk Tarihi Anabilim Dalı, İZMİR; ORCID: 0000-0003-1609-5086, E-posta: aybuke.guzay@bakircay.edu.tr

study, the issue of independence of the Caucasus during the Second World War will be evaluated between Germany and the Caucasus, and the aims and activities of both sides will be examined.

Keywords: Caucasus, Germany, World War II, Independence, Soviet Union.

Giriş

Birinci Dünya Savaşından yenik çıkan Almanya'nın 1939 yılında Polonya'ya saldırması ile İkinci Dünya Savaşı başlamıştır. Savaş esnasında Sovyetler Birliği'ne doğru ilerleyen Almanya'nın hedeflerinden biri, bu geniş coğrafyayı hakimiyet altına almak ve doğrudan Sovyetler Birliği'ne darbe vurmak olmuştur. Dolayısıyla Sovyetler Birliği'nin himayesi altında yaşayan milletler bu savaştan büyük ölçüde etkilenmişlerdir. Kafkasya coğrafyası da Almanya'nın hedefinde olan bir bölge olmuş ve Almanlar hem kuzey hem de güney Kafkasya ile ilgilenmişlerdir. Uzun yıllardır önce Çarlık Rusya'nın daha sonra ise Sovyetler Birliği'nin baskısına maruz kalan Kafkas halklarının ise içinde buldukları bu durumun değişebileceği yönünde umutları artmıştır. Dolayısıyla Kafkasyalıların bir kısmı Sovyetler Birliği'nin tarafında yer alıp Almanlara karşı savaşırken, bir kısmı da Almanların telkini ile Sovyetler Birliğine karşı durmuşlar ve bağımsızlıklarını elde etme düşüncesiyle hareket etmişlerdir. Bir yandan Kafkasya'da yaşayan milletlerin özgürlük uğrunda cephe ve cephe gerisinde Almanlar lehine savaşması, diğer yandan Almanya'nın Kafkasya halklarına tayin etmiş oldukları gelecek ve bölgeye dair planlar, sürecin fazlasıyla zorlaşmasına neden olmuştur. Almanlar, Kafkas halklarına bağımsızlıklarını vermek konusunda yeterince samimi değillerdir ve sürecin sonunda Kafkasya'dan çıkmak zorunda kalmışlardır. Zira engebeli ve geçilmesi zor olan Kafkasya coğrafyasında fazla tutunamamışlar ve bölgeyi terk etmişlerdir. Bu çalışmada Almanya'nın yanında Sovyetler Birliği'ne karşı savaşan Kafkasya halklarının mücadelesi konu edilmiştir ve bağımsızlık meselesi Almanya ve Kafkasya halkları iş birliği yönünde incelenmiştir. Alman arşiv belgelerinden faydalanılan çalışmada Almanların Kafkasya coğrafyasındaki plan ve faaliyetleri, Kafkasya halkı ile Almanya'nın talepleri doğrultusunda değerlendirilmiştir.

Almanya'nın Kafkasya Coğrafyasındaki Hedefleri

Kafkasya, batıda Karadeniz, doğuda Hazar Denizi, kuzeyde Aşağı Don ve İdil, güneyde ise Aras ırmağı doğal sınırlarında yer almaktadır. Uluslararası coğrafi literatürde Kuzey ve Güney Kafkasya olarak iki bölümde ele alınmaktadır (Becerem, 2020, s. 1-2).

Almanya'nın bölgedeki hedefleri ise Birinci Dünya Savaşı'ndan yenik çıkmaları ile Versay Anlaşmasının ağır hükümlerine bağlı olarak gelişme göstermiştir. Zira ilgili anlaşmanın 440 maddelik hükümleri Almanya'yı ekonomik açıdan çok zor duruma getirmiş ve ancak 1924 yılından itibaren Alman ekonomisinde iyileşme sinyalleri görülmeye başlamıştır (Armaoğlu, 2020, s. 117-118). Bu iyileşmenin önemli mimarlarından olan Adolf Hitler'in¹ 1930'lu yıllardan sonraki çabası da kayda değerdir. Alman toplumunun hak ettiği yere gelmesini vurgulayan Hitler, bu konuda Hayat Sahası Politikası ile ortaya çıkararak, genişleme amacıyla olduğunu süreç içinde göstermiştir (Kılıç, 2010, s. 90). Doğu Avrupa topraklarının ve Sovyet Rusya'nın merkezinin kastedildiği sahalarda ilerleme amacıyla olan Hitler'in hedefindeki topraklardan biri de

¹ Adolf Hitler, 1889 yılında dünyaya gelmiş, öğrenim hayatı esnasında babasının ve annesinin vefat etmesi kendisini yetimhaneye sürüklemiş ve pek çok zorlukla karşılaşmasına neden olmuştur. Birinci Dünya Savaşı esnasında orduda görev almış ve 1919 yılından itibaren Alman İşçi Partisi'nde kendisini göstermeye başlamıştır. İlgili partide yükselişini sürdüren Hitler, 30 Ocak 1933 tarihinde Başbakan olmuştur. İkinci Dünya Savaşı'nda ise "Führer", yani "Tek Adam" lakabı ile Almanya'da ve dünyada önemli rol oynamıştır (Kılıç, 2010, s. 18-25).

Kafkasya olmuştur. Faaliyete geçme hususunda ise Almanların 1941 yılı sonlarından itibaren Kafkasya'da aktif oldukları görölmektedir ve onların planlarına göre bu bölgenin aynı yıl Alman yönetimine girmesi gerekmektedir. Zira Birinci Dünya Savaşından itibaren bu bölge Almanlar nezdinde önem kazanmıştır. Tıpkı "Ukrayna'nın tahıl ambarı" olarak anılması gibi Kafkasya'yı da öne çıkararak iki husus bulunmaktadır. Bunlardan birincisi bölgede petrolün bulunmasıdır. İkincisi ise bölgenin Doğu'ya açılan köprü konumunda olmasıdır (Pohl, 2009, s. 299-303).

Almanların Kafkasya'da pek çok faktörü göz önünde bulundurarak ilerledikleri görölmektedir. Bölgenin kuzey ve güney kesiminde yaşayan halklar ve nüfusları hususunda detaylı bilgiye sahip olmak için araştırma yapmışlardır. Arşiv belgesinde Güney Kafkasya'da yaşayan Azerbaycan Türklerinin dini inançlarından bahsedilmiş, Ermenilerin ise diğer etnik gruplardan izole bir şekilde yaşadığı, Gürcülerin nüfuslarının üç milyon olduğu ifade edilmiştir. Kuzey Kafkasya'da ise Dađistan'ın kabileler halinde parçalanmış bir yapıda bulunduğu, Osetyalılar ile Çerkeslerin nispeten daha güçlü oldukları anlatılmıştır (PA AA, Turan, s. 1-2). Bir gün sonra ise büyük elçilik müşaviri tarafından Kafkasya'nın bağımsızlığı ile ilgili bir rapor sunulmuştur (PA AA, Dokument, s. 1). Bu raporda geçen ve Kafkasya'daki bağımsızlık hareketinin Tiflis'ten Türkiye'ye kaçmayı başaran bir üyesinin anlattıklarına göre, Güney Kafkasya'da konuşlanmış Sovyet kuvvetleri, piyade tümenlerinden ve motorlu birliklerden oluşmaktadır. Kuzey Kafkasya'da ise birlikler Karadeniz kıyısında toplanmış görölmektedirler. İlk seferberlik savaşın patlak vermesiyle gerçekleşmiş, 21 ve 40 yaş erkekleri kapsamıştır. İkinci seferberlik 1 ay sonra vuku bulmuş, 16-21 yaş ve 46-52 yaş arası erkekler savaşmıştır. Ayrıca seferberliğin halk arasında pek popüler olmadığı, bu yüzden Sohum bölgesinde 4 ile 5 bin kişinin zorunlu askerlik hizmetinden kaçmak amacıyla dağlara çıktığı belirtilmektedir. Bolşevik rejim, Kafkasya halkının silahlarına da el koyduğu için herhangi bir ayaklanma meydana gelmemiştir (PA AA, Unabhändigkeit im Kaukasus, s. 1). Almanlar tarafından Sovyetler Birliği'nin planları ile uygulamalarının takip edildiği görölmektedir.

Kafkasya'da ilerlemeye devam eden Alman ordusu 1941 yılında Kafkasyalıların bir kısmı tarafından sıcak bir şekilde karşılanmıştır. 1942 yılının yaz mevsiminde ise ordu tarafından daha kesin neticeler alınmış ve zamanla bölgede yayılma gösterilmiştir. **(EK 1)** İşgal edildikten sonra Kafkasya, önce Mareşal Wilhelm List, daha sonra ise General Ewald von Kleist'in yönetmiş olduğu Kara Kuvvetleri A Grubu'nun askeri komutası altında kalmıştır (Motadel, 2015, s. 261-262). A Grubunun görevi Bakü petrollerini ele geçirmektir (Tavkul, 2016, s. 80). Ordu Grubu A'nın başkomutanı Albay General Ewald von Kleist, 15 Aralık 1942'de yaptığı bir konuşmada, Adolf Hitler'in Kafkas halkını korumak için özel muamele yapılması gerektiğini belirten emirlerini aktarmıştır (Aust vd. 2008, s. 47-54). 20 Ağustos 1942 tarihindeki talimatında ise Kleist, Kafkasya halklarının can, mal ile ırz güvenliğine hassasiyet gösterilmesini istemiştir (Sakal, 2013, s. 231-232). Wilhelm List de Kafkasya halkına davranış şekillerinin çok önemli olduğunu vurgulamıştır. Kafkasyalı kadınların onurlarına saygı gösterilmesi gerektiğini, ayrıca dinsel inanç ile geleneklerinin hoş görölmesini ifade etmiştir. Sovyetler Birliği döneminde kapatılan camiler onarılmış ve yeniden açılmıştır (Motadel, 2015, s. 262-265).

Kolektifleştirme politikası, halkın toprak sahipliğine son verilmesi ve ilgili toprakların devlet çiftlikleri haline getirilmesidir. Çiftçiler ve köylüler bu politikaya karşı çıkmış olsalar da Sovyetler Birliği'ne karşı direnememişlerdir (Sakal, 2013, s. 44). Almanların Kafkasya'da uygulayacakları politikalar sadece dini yönden değil, bölge halkının ekonomik refahının da sağlan-

ması yönünde olmuştur. Bu hususta zirai reformlar ile kolektif çiftliklerin kooperatiflere dönüştürülmesi, kolhoz ve sovhozların kapatılması meseleleri Kafkasya halkı için ziyadesiyle önemlidir (Tavkul, 2016, s. 80). Anlaşıldığı üzere Almanya'nın 1942 yılı yaz taarruzu sırasında Ordu A Grubu'nun, Müslüman-Türk nüfuslu Kuzey Kafkasya bölgesinin bazı kısımlarını işgal etmesiyle yeni bir aşamaya gelinmiştir. Adolf Hitler Kafkasya'yı Kırım gibi bir yerleşim yeri olarak görmemiş, bu bölge ile hammadde teminine yönelik politika sürdürmek amacıyla ilgilenmiştir (Zeitler, 2005, s. 475).

21 Ağustos 1942'de Kafkasya'nın en yüksek dağı olan 5.633 metrelik Elbrus'un zirvesinde Alman savaş bayrağı dalgalanmıştır. Esasen zirveye yapılan sembolik fakat askerî açıdan anlamsız saldırı, Alman ordusunun daha sonra yaşayacağı stratejik felaketini yalnızca kısa bir süre için gizlemiştir (Scriba, 2015, LMO). Bunun dışında 1942'de Almanya'nın Doğu'daki yaz taarruzunun hedefleri, silahlanma ve ulaşım merkezi Stalingrad ile Kafkasya'daki petrol yataklarının ele geçirilmesidir (Koppensteiner vd. 2021, s. 83,90). Zira bir bütün olarak ele alındığında Kafkasya bölgesi yalnızca aşılmaz sıra dağlarıyla değil, maden kaynakları ve doğal zenginlikleri açısından da önemli bir bölgedir (PA AA, Kaukasisches Protektorat, s. 1-2). Almanların bakış açısıyla "paylaşılması gereken bir pasta" olarak görülmektedir (Krecker, 1964, s. 218). Özellikle İkinci Dünya Savaşı esnasında Kafkasya petrol bölgelerinden Rusların uzaklaştırılması Almanlar için ziyadesiyle önemli olmuştur. Bakü petrolerinin ele geçirilmesi, Almanya'nın Doğu'daki planlarını uygulaması açısından çok faydalı olacaktır (Guderian, 2017, s. 24). Ayrıca Grozni, Sovyetler Birliği'nin ikinci büyük petrol bölgesi olarak kabul edilmektedir. Jeolojik yapıları nedeniyle en önemli petrol yatakları Grozni'de, Gürcistan'da ve Bakü'de bulunmaktadır (Koppensteiner vd. 2021, s. 81, 88). Dolayısıyla Almanlar, Kafkasya'daki hareketi hazırlamanın ve oraya uygun şahsiyetleri görevlendirmenin zamanının geldiğini ifade etmişlerdir (PA AA, Der Einfluß des Türkentums, s. 1-2).

1942 yılından evvel de Almanların Kafkasya'ya dair hedefleri ve planları belirlenmiş görünmektedir. Özellikle Almanların planladığı siyasi yapılanmada Kafkasya için birleşik bir kompleks teşvik edilecektir. Bundan ötürü fikir aşamasında bulunan federal çözümün, 1941 yılındaki Alman propagandalarında dile getirilmemesine karar verilmiştir. "Kafkasya Kafkasyalılarıdır" veya "Kafkasyalılara ait bir Kafkasya" sloganı, aynı yıl (1941) Alman propagandasında yer almamıştır. Tek çözüm, Kafkasyalıların özgürlük sevdalarına vurgu yapmaktan geçmektedir. Özellikle halkın dini hassasiyetlerinin akıllıca vurgulanması gerekmektedir.² (PA AA, Sondersprachregelung Osten, s. 1). Kafkasya ülkelerine siyasi bağımsızlığın ise ancak savaş bitiminde verilebileceği ifade edilmiştir (PA AA, Notiz für den Herrn RAM, s. 2). Bu husus ise Kafkasya halkının savaşta daha dinamik bir şekilde mücadele etmesini sağlayacaktır. Esasen Almanların Kafkasya için bağımsızlık söylemleri, savaş esnasında taktiksel olarak belirtilen bir ifade olmuştur.

² Almanlar, Kafkasya haklarına yönelik yaptıkları propagandalarda daima Bolşevizm tehlikesinden, halkın bu tehlikeden dolayı geçmişte yaşadığı sıkıntılardan bahsetmişler ve kendilerinin bu devri yıkacaklarını, Kafkasya halkına özgürlük getireceklerini ifade ederek, Kafkasya halkının kendilerine yardım etmelerini istemişlerdir. Azerbaycan halkına yönelik bir propaganda afişinde şu sözler yer almaktadır: "Bolşevizm, savaşı Kafkasya'ya taşımaya hazırlanmaktadır. Sovyet Hükümeti ise geri çekilme hattını Güney Kafkasya'ya kaydırmayı planlamaktadır. 16 Ekim'de İran'dan gelen haberlere göre, Azak Denizi'nde imha edilen 9. ve 18. Sovyet orduları, Kafkasya'yı savunmak için kalıntılarıyla birlikte alelacele geri çekilmektedir. Yakın gelecekte Kafkasya'da 16 ila 60 yaşları arasındaki askerlik hizmetine uygun tüm erkekler askere alınacaktır. Kafkasya'da genel seferberliğin eli kulağındadır. Azerbaycan, vatanının ve halkının geleceğini düşünmektedir." denilerek Azerbaycanlıların vatanları ve özgürlükleri için Alman ordularına yardım etmeleri istenmiştir (PA-AA, Aserbeidschanen, die Stunde der Gefahr ist da! s. 1; Güzay, 2023, s. 401).

Almanya-Sovyetler Birliği Kısılcacında Kafkasya'nın Bağımsızlık Meselesi (1941-1943)

Kafkasya'da savaşın ayak seslerine dair bazı haberler Alman arşiv belgelerine yansımıştır. Bu dönemde Sovyetler Birliği de Kafkasya bölgesine dair bazı planlar yapmış ve Almanların politikalarına karşı bölge halkını kazanabilmek adına harekete geçmiştir. Dönemin Washington haberlerinden bahseden Almanlar, Kafkasya Müslümanlarının olası bir Alman işgaline karşı belirli noktalarda toplandıklarını aktarmışlardır. 15.01.1942 tarihli belgede ilgili Müslüman kabilelerinin Rusya'nın çağrısına gönüllü olarak cevap verdikleri ifade edilmiştir. Kafkasyalı Müslümanlar dağ köylerini terk ederek kendi silahları ve atlarıyla gelmektedirler. Ayrıca onlara ulusal kıyafetlerini giyme izni verilmiş ve kılıçlarını kullanma ayrıcalığı da tanınmıştır (PA AA, Presseabteilung, s. 1). Kafkasya halkının Sovyet Rusya tarafında savaşmak üzere hazırlandığı ve yine Sovyetler tarafından Kafkasya halkına bazı hususlarda esnek davranıldığı grlmektedir. Zira Kafkasya'yı harekete geçirmek için bir takım teşvik edici unsurların ön plana çıkarılması elzemdir. Bunlardan bir tanesi ise yöre halkının kendi kıyafetlerini giymelerine izin verilmesi olmuştur. Elbette bu husus Kafkasya halkı için Almanların vereceği ayrıcalıklar kadar ilgi çekici olmayacaktır.

Almanlar Kafkasya bölgesine ayak bastıkları andan itibaren her gelişmeyi takip etmişler ve duruma göre vaziyet alma hususunda birbirleri ile iletişim halinde olmuşlardır. Bölgede söz sahibi ve önemli şahsiyetlerden olan Doğu Bakanı Prof. Dr. Gerhard von Mende³ Kafkasya'da yapılacak olan propagandanın netleştirilmesi gerektiğini ve Almanların iletişim kurdukları araçlarda yayınların Ermenice olmasının Türklerin hoşuna gitmeyeceğini vurgulamıştır. Bu hususta Dışışleri Bakanlığı Kırım temsilcisi olan Werner Otto von Hentig⁴ ile temasa geçmenin gerekliliğini ifade etmiştir (PA AA, Notiz des Herrn von Hentig, s. 1-2). Werner Otto von Hentig, Kafkasya petrollerine çok önem vermekte ve buradaki halklara nasıl davranılması gerektiğini dşunmektedir. Onun fikrine göre, Kafkasya halkları bu savaşın amacını bilmek isteyecek ve elbette kendi bağımsızlıkları için savaşacaklardır (Hrter, 2009, s. 381-390; Güzay, 2022, s. 98-99). Alman makamları görüldüğü üzere Kafkasya'da meskn Türk halklarının önemsenmesi gerektiğini ve buna göre politika izlenmesinin şart olduğunu ifade etmişlerdir.

Almanların Kafkasya'nın siyasi yapılanması üzerine görüşleri ise Abhazya zerk Cumhuriyeti, Kabardey-Balkarlar, Kuzey Osetya, een-İnguş ve Dağıstan zerk Cumhuriyetlerinin de dahil olduğu bir oluşum üzerindedir. Güney kesimde Gürcistan, Azerbaycan ve Ermenistan bulunmaktadır. Bu bölge "TransKafkasya" olarak ifade edilmiştir. Belgelerde ayrıca Azerbaycan Cumhuriyeti'ne Nahcivan'ın katılmayacağı bildirilmektedir. Bilakis bu bölgenin Almanlar tarafından Ermenistan'a dahil edilmesi düşünülmektedir (PA AA, Antrag, s. 1). Nahcivan'ın Ermenistan'a dahil edilmesi düşüncesi savaş devam ederken Almanlar tarafından servis edilmemiş olsa gerektir. Zira bu husus Azerbaycan'da yaşayan halkın hiç hoşuna gitmeyecektir ve ilgili halkın desteğinin alınamaması tehlikesi bulunmaktadır.

Almanların Kafkasya'da kendi idarelerini kurduktan sonra ise Türk emellerinin Pan-Turan sancağı altında özellikle Batum ve Bakü'de Türklerin lehine alevlenmesiyle orada bir tür tehdit oluşmasının hoş olmayacağı ifade edilmiştir. Bu sebepten ötürü Pan-Turan faaliyetlerin

³ 25 Aralık 1904 tarihinde doğan Gerhard von Mende, 1927-1933 yılları arasında Berlin'de Oryantalistik eğitimi almıştır. 1929-1930 yıllarında Paris'te Doğu Dilleri ve Medeniyetleri Enstitüsü'nde bulunmuştur. Breslau niversitesi'nde 1933 yılında doktorasını tamamlamıştır. 1941 yılı haziran ayından itibaren Berlin'de Doğu Bakanlığı müdürü olarak görev yapmıştır (Kumru, 2021, s. 104).

⁴ Sovyetler Birliğinin Müslüman-Türk nüfusundan sorumlu olarak görev yapmıştır. 1941-1942 yıllarında ise Dışışleri Bakanlığı'nın Kırım mmессili olarak çalışmıştır (Motadel, 2015, s. 98).

Doğu Bakanlığı'nca kabul edilemeyeceği bildirilmiştir (PA AA, Geheim, s. 1-3). Bu meselenin gelişme aşamaları hususunda ise 1941 yılının ağustos ayında Türkiye'nin Berlin Büyükelçisi Hüsrev Gerede ile Almanya Dışişleri Sekreteri Ernst Freiherr von Weizsäcker arasında bir toplantı yapılmıştır. Bu toplantıda Kafkas halklarının tampon bir devlet altında birleştirilebileceği ve Hazar'ın doğusunda bir Turan Devleti kurulabileceğinden söz edilmiştir. Zira Almanya'nın Kafkasya'ya girmesi demek, Ankara ile Berlin arasındaki temasın daha somut hale gelmesi demektir (Zeitler, 2005, s. 478-480). Anlaşıldığı üzere Almanlar, Kafkasya Türklerinin Türkiye ile iş birliği içine girmesinden ve bu hareketin genişlemesinden endişe etmişlerdir. Buna rağmen ilgili hareketin Sovyetler Birliği'ne karşı Almanlar tarafından kullanıldığı ifade edilmektedir (Önen, 2003, s. 326-327). Pan Türkizmin ateşli bir taraftarı Ankara'daki Alman elçisi Franz von Papen'dır. Savaşın ilk dönemlerinde mülteciler hakkında bilgiler vermiş ve kendilerinden faydalanılması yönünde tavsiyelerde bulunmuştur. Kendisinin hedefi ise Türkiye'de faal olan mülteci grupları Pan Türkistler vasıtası ile Ankara Hükümeti'nin Almanya yanında savaşa girmesini sağlamak olmuştur (Mühlen, 1984, s. 66-67). Fakat yukarıda belirtildiği üzere ilgili hareketin genişlemesinden ve kendilerine zarar vermesinden ayrıca endişe etmişlerdir.

Almanlar, İkinci Dünya Savaşı esnasında Sovyetler Birliği'ni bertaraf edebilmek ve Kafkasya'nın zengin kaynaklarını ele geçirebilmek amacıyla bölgeye girmişlerdir. Kafkasya halkının desteğini almaya çalışan Almanlar, bu hususu bölgede zafer kazanmak amacıyla kullanmışlardır. Bölgede kurulacak yönetim hususunda da planlar yapmışlar ve bölge halkının hassasiyetlerine göre hedefler belirlemişlerdir. Ayrıca savaşı kazanabilmek adına Kafkasya halkının ihtiyaçlarını mümkün olduğunca yerine getirmeye çalışmışlardır. Fakat buna rağmen kendi çıkarlarına ters düşecek olan meselelerde ihtiyatlı davrandıkları görülmektedir.

Kafkasya Halklarının Talepleri

Almanya'nın askeri stratejisi, Birinci Dünya Savaşı arifesinde Kafkasya bölgesini ele geçirmek üzere kendisini göstermiştir. Uzun yıllar sonra ise Adolf Hitler'in Stalingrad'ı vurma planı, Kafkasya'nın önemli stratejik mevzilerini işgal için Alman ordularının güneye ilerlemeleri hedefini gütmüştür (Vaçnadze, 1953, s. 10-12).

Sovyet yönetiminin Kuzey Kafkasya milletlerine karşı tatbiki koymuş olduğu kanunlar, onların da Çarlık Rusya'dan farksız olduğunu göstermiştir (Ertürk, 2005, s. 196). Birinci Dünya Savaşı'ndaki ihtilal sonucu Bolşevikler Çarlık Rusya'da yönetimi ele geçirmişler ve Vladimir İlyiç Lenin Başkan, Stalin ise Milliyetler Komiseri olarak göreve başlamıştır. 1918 yılında "Rusya Sosyalist Federatif Sovyet Cumhuriyeti" adını alan yönetim, 1922'de "Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği" olarak değişmiştir (Oran, 2002, s. 155). 1924 yılında Lenin'in ölümü ile Stalin başa geçmiştir ve 30 yıl boyunca baskı ve zulüm üzerine politikasını sürdürmüştür. Ekonomik, dini ve siyasi alanlarda devam eden bu politika Kafkasya halkını ziyadesiyle etkilemiştir. Ayrıca tüm Sovyetler Birliği'nde asimilasyon politikası yürütülmüştür (Özel, 2014, s. 111). Kolhoz ve sovhoz adlı devlet çiftlikleri, köylü nüfusun zorda kalmasına sebep olmuştur (Hablemitoğlu, 1975, s. 27). Sovyetler Birliği'ndeki bu politikalardan ötürü bazı Kafkasyalı aydınlar memleketlerinden kaçmak zorunda kalmışlar ve Almanya'ya gitmişlerdir. Almanlar, Bolşevik tehlikesine karşı Kafkasya halkının özgürlük savaşında bu aydınların politik mücadelesine destek vermiştir (Tavkul, 2016, s. 77). Bu mücadelenin temelleri 1917 yılındaki ihtilalden sonra ve Rus iç savaşı esnasında Batı Avrupa'ya muhacir akınının başlamasına dayanmaktadır. Bolşevikler, hakimiyeti ellerine aldıktan sonra ise güçlerini Orta Asya ve Kafkasya'ya kaydırmışlardır. Bunun üzerine Sovyet

Doğu halklarının önde gelen siyasi şahsiyetleri de göç etmek durumunda kalmıştır. Bunlar arasında Türkistan Geçici Hükümet Başkanı Mustafa Çokay, Buhara Halk Cumhuriyeti'nin Başkanı Osman Hoca, Kırım Tatarlarının Hariciye Bakanı Cafer Seydahmet Bey, Geçici Tatar Hükümeti Başkanı Ayaz İshaki bulunmaktadır. Kuzey Kafkasya'dan göç eden bakan ise Haydar Bammat'tır (Mühlen, 1984, s. 14). Ayrıca Sovyetler Birliği'nde Rus olmayan milletleri içeren "Promete Birliği" de oluşturulmuştur. Bu birliğin hedefi milli devletlerin yeniden tesis edilmesi olmuştur. Temsil olunan her mülteci grup ise birliğe üye seçmiştir. Birleşen teşkilatlar (Milli Türkistan Birliği, Kırımlıları Milli Fırka'sı, Azerbaycanlıların Müsavat Partisi ve Kuzey Kafkasya ile Tatar grupları) ilk olarak ortak ve güçlü bir yayın faaliyeti yürütmüşlerdir. Azerbaycanlıların "Kurtuluş", Türkistanlıların "Yaş Türkistan", Kırım Tatarlarının Romanya-Köstence'de "Emel" ve Kuzey Kafkasyalıların "Şimali Kafkasya" adlı dergileri yayımlanmıştır. Bu dönemde Kafkasya adına önde olan isimlerden bir diğeri Said Şamil (Kafkasya kahramanı Şeyh Şamil'in torunu) olmuştur (Mühlen, 1984, s. 19-21).

İkinci Dünya Savaşı esnasında ise bazı aydınlar Bolşeviklerin zulmünden kurtulmak amacıyla Almanlarla iş birliği yapmanın gerekliliğini savunmuşlardır (Beceren, 2020, s. 80). İlgili aydınlardan olan Said Şamil, çeşitli girişimlerde bulunmuş ve Kuzey Kafkasyalı kavimlerin bu süreçte bağımsızlıklarını elde edebileceklerini düşünmüştür. Bu amacı için bir sembol ve siyasi hatıra olarak Kafkasya'nın milli kahramanı İmam Şamil'in bayrağına dikkat çekmiştir (Mühlen, 1984, s. 120-121). Ayrıca Almanlar tarafından Müslümanlar arasında birlik yaratabilme ve Sovyetler Birliği'ne karşı güç oluşturma amacıyla seçilen Büyük Müftü El-Hüseyni'nin ilgili hususta devreye girdiği görülmektedir. Müftü Hüseyni, İstanbul'da yaşayan Said Şamil'i Almanya'da görmek istediğini bildirmiştir. İstanbul'dan ayrıca bildirildiğine göre Said Şamil, yıllardır Büyük Müftü'nün başkanlığını yaptığı İslam Komitelerinden birinin üyesidir. Süreç içindeki gelişmeler üzerine Said Şamil, Kafkasyalı savaş esirlerinin seçimine yardım etmek amacıyla Almanya'ya seyahat etmek istediğini belirtmiştir (PA AA, Geheime Reichssache, s.1). Şamil'in Almanya'ya gitmek istemesinin temel sebebi Müftü ile İslam meselelerini görüşmek değil, Kafkasya'daki olayların yeniden düzenlenmesine dahil olma niyetidir. İlgili Alman belgesinde Said Şamil'in Kafkasya'yı iyi tanıdığı, Kafkasya halkı ile iyi ilişkisi olduğu ve kendisinin tavsiyelerinden yararlanmak gerektiği vurgulanmıştır (PA AA, Geheime Reichssache, s. 1). Böylece İstanbul'daki Almanya Başkonsolosluğu, Said Şamil'e Almanya'ya giriş vizesi vermek üzere telgrafla yetkilendirilmiştir (PA AA, Grobba an das Oberkommando der Wehrmacht Abwehrabteilung II, s. 1).

Said Şamil süreç içinde Almanlarla pek çok görüşme yapmış ve yurdunun bağımsızlığı hususunu devamlı gündeme getirmiştir. Fakat ilgili husus Almanlar tarafından sürekli bir bahane ile ertelenmiştir. Kendilerine gösterilen ilginin bir sonuca varmayacağına kanaat getiren Said Şamil, 1942 yılı sonbaharında Almanya'dan ayrılarak Türkiye'ye dönmüştür. Haydar Bammat ise Almanlarla iş birliğine varamamış ve İsviçre'ye giderek savaş boyunca bir daha siyaset sahnesine çıkmamıştır (Mühlen, 1984, s. 84, 120).

Şahsi olarak mücadelesini yürüten kişilerden biri de Wassan (Hasan) Giray Cabagi'dir. Wassan (Hasan) Giray Cabagi, Kuzey Kafkasların önemli kahramanlarından biridir. İkinci Dünya Savaşı'ndan bir süre evvel Türkiye'ye gelmiştir ve savaş çıktıktan sonra Wassan Bey'e Almanlardan bir davetiye ulaşımıştır. Bu davetiyeye olumlu yaklaşan Wassan Bey, hürriyete kavuşmak amacıyla memnuniyetle Almanya'ya gitmiştir. Kendisinin ilk başlardaki görüşleri Alman belge-

lerine şu şekilde yansımıştır: “Geçmiş deneyimlerin öğrettiği gibi tüm Kafkas bölgesinin ileri karakolu konumunda olan Kuzey Kafkasya, bütün Kafkas halkının güçlerini birleştirerek ortak bağımsızlıklarını geçmişte olduğundan daha etkili bir şekilde savunabilmek için bir Kafkas federasyonu kurulmasını arzulamaktadır. Tüm Kafkas yurtseverleri şimdi gözlerini, boyun eğdirilmiş halkları özgürleştirebilecek ve onları büyük Avrupalı uluslar ailesinin bağrında özgürce bir arada yaşamalarını sağlayabilecek olan yenilmez Alman ordusuna çevirmektedir” (PA AA, Wassan-Girei Dshabagi, s. 1-5). Fakat kendisi daha sonra hayal kırıklığına uğramıştır. Zira Rusların işgalinden kurtulup Almanların işgaline girme durumundan dolayı Almanlarla iş birliği yapmaktan vazgeçmiştir. O sırada Kafkas lejyonları⁵ oluşturulmuş ve Wassan Bey lejyonlardaki askerlerin Rus işgallerine dair fazla bilinçli olmadığını görerek onlara tarih dersi vermeye başlamıştır (Karatay, 2011, s. 236-237). Wassan Bey’e göre Kafkasya halkının bir kısmı Sovyetler Birliği tarafında yer alarak, tarihi bilinçten yoksun bir şekilde hareket etmişlerdir. Dolayısıyla bilinçli kimseler tarafından Sovyet ve Çarlık dönemlerinde Kafkasya halkına karşı yürütülen politikanın anlatılması elzem olarak görülmüştür. Düşmanı yenebilmek için ise onun kuvvetli ve zayıf taraflarının bilinmesi gerekmektedir (Oroys, 1953, s. 4-8). Kuzey Kafkasya’da mücadele eden diğer isimler ise Ali Han Kantemir ve Ahmet Nabi Magoma’dır. İlgili isimler “Kuzey Kafkasya Milli Komisyonu”nun idaresini savaşın başından sonuna kadar ellerinde tutmuşlardır (Mühlen, 1984, s. 121)

Almanların Kafkasya’yı savaş boyunca desteklemeleri sadece askeri-siyasi ve dini boyutta olmamıştır. Almanya’da Kuzey Kafkasya için 1943-1944 yıllarında haftalık olarak “Gazavat” adlı bir gazete çıkarılmıştır. Savaşla ilgili ve cephelerden haberlerin yer aldığı ilgili gazetede Kafkasya halkları seslerini duyurmaya çalışmış ve haklarını savunmuştur. Bu lejyon gazetesinin yazı işleri müdürlüğünü Sovyet Gazetecisi Abdurrahman Avtorhanov yapmıştır (Mühlen, 1984, s. 125).

Gazavat’ta cephede mücadele eden lejyonerlerin motivasyonunu arttırmak amaçlanmıştır. İlgili gazetenin 3 Kasım 1943 tarihli sayısında Gazavat için ne yapılması gerektiğinden ve neler elde edebileceklerinden söz etmektedirler. Habere göre, halkın bu büyük mücadelesinin sonucunu elde etmek için çabalamaları gerekmektedir. Dinlerini özgürce yaşayacaklarına inanmaktadırlar ve Bolşevizme karşı son nefeslerine kadar savaşacaklardır (Gazavat, 1943, s. 4).

Almanların yardımı ile bayramlarını rahatça kutlama fırsatı bulan Kafkasyalılar, yıllarca zor koşullar altında yaşadıklarını ve artık Almanlardan tam destek aldıklarını belirtmişlerdir. Almanlar Kafkas halkına nazik davranmaktadırlar ve bu sebeple Kafkas halkı da Bolşevizme karşı Almanlarla mücadeleye destek vermektedirler. Güney Kafkasya’da bayram kutlaması olacaktır ve Ramazan Bayramı’nı onurlu bir şekilde kutlamak istemektedirler. Bu hususta öğleden

⁵ Savaşın başında çok miktarda Sovyet askeri esir alınmış ve bu durum zaman içinde yeni sorunlar ortaya çıkarmıştır. Asker sayısının artması ve kampların yetersiz kalması sonucunda Almanlar yeni çareler aramak zorunda kalmışlardır. Farklı milletlerden alınan bu esirlerden “Tatar Lejyonu”, “Türkistan Lejyonu”, “Kafkas Lejyonu” gibi birlikler oluşturulmuştur (Temir, 1998, s. 217-218).

Kafkas Müslüman Lejyonu 24 Mart 1942 tarihinde oluşturulmuş ve 22 Temmuz 1942’de Azerbaycan Lejyonu tekrar organize edilmiştir. Kuzey Kafkas Lejyonu da 22 Temmuz 1942’de kurulmuştur (Kumru, 2021, s. 197-198). 1941 yılında oluşturulan lejyonlarda Kafkasya birlikleri Azerbaycanlılar, Dağıstanlılar, İnguşlar, Lezgiler ve Çeçenler bulunmaktadır. Ayrıca Gürcü ve Ermenilerden de söz edilmektedir. (PA AA, Aufstellung von Freiwilligenverbänden aus sowjetischen Kriegsgefangenen, s. 1-2). Ayrıca bk: (Güzay, 2022; Güzay, 2023, s. 395-408). 1942 yılında oluşturulan Kuzey Kafkasya lejyonunda ise Adigeler, Avarlar, Laklar, Karaçaylar, Kumuklar ve Dağıstanlılar yer almaktadır. Bunun dışında Güney Kafkasya’da Azerbaycan Lejyonu, Ermeni lejyonu ve Gürcistan lejyonu oluşturulmuştur (PA AA, Rapor, s. 1).

Almanya-Sovyetler Birliği Kiskacında Kafkasya'nın Bağımsızlık Meselesi (1941-1943)

sonra saat 11.00'da tören düzenlenmiş ve bayram yemeği verilmiştir. Almanlarla birlikte yemek yenilmiş ve Kafkas dansları icra edilmiştir. Geleneksel tören devam etmiş ve gösterişli Kafkas atlıları gösteri yapmışlardır. Son derece keyifli bir şekilde kutlanan dini bayram ilgili gazetenin 20 Ekim 1943 tarihli sayısına yansımıştır (Gazavat, 1943, s. 4).

3 Kasım 1943 tarihli gazetede ise Stalin'in elindeki yetkileri kullanarak Kafkasya halkları üzerinde baskı kurduğundan ancak Almanların Kafkasyalıları desteklediğinden bahsedilmektedir (Gazavat, 1943, s.1).

Berlin'de çıkan bir diğer gazete ise *Azerbaycan*'dır ve ilgili gazete "Azerbaycan Lejyonu-nun Haftalık Gazetesi" başlığıyla çıkmaktadır. Gazete Almanya'da çıktığı için cepheden gelen haberlerin "Alman Silahlı Kuvvetleri Komutanlığının Malumatından" şeklinde aktarılması pek tabiidir. Bu husus ise gazetenin Almanların kontrolünde çıktığını göstermektedir. 19 Ekim 1943 tarihindeki haberde Azak Denizinin kuzeyinde düşmanın hücumunun yavaşladığı bildirilmektedir. Kiev'in kuzeyinde ise günlerden beri devam eden düşmanın kuvvetli hücumları püskürtülmüştür (Azerbaycan, 1943, s. 2).

Savaş esnasında Azerbaycan Türklerinin Kafkasya'nın geleceğine dair ilgi uyandıran bir raporu ise Alman arşiv belgesinde Türkiye Cumhuriyeti Büyükelçisi Franz von Papen tarafından aktarılmıştır. Bu raporun Azerbaycan Türklerinin İstanbul'daki temsilcisi tarafından beyan edildiği bildirilmiştir fakat ilgili kişinin belgede ismi verilmemiştir. Bu raporun tercümesinin bir kısmının konunun aydınlatılması açısından paylaşılması yerinde olacaktır:

Alman-Sovyet savaşı, Sovyet yönetimi tarafından ezilen Kafkasya halklarına ilgili yönetimin boyunduruğundan kurtulma umudu vermiştir. Bu umut, Alman ordusunun başarısına bağlı olmakla birlikte zaman içinde daha da kuvvetlenmiştir. Yirmi yıldır halkımız için komünizmin ortaya çıkardığı zararlılara ve halkımızın yok edilmesine çalışılmasına, Azerbaycan milliyetçileri olarak bir çıkış yolu aramaktan vazgeçmedik. Almanları bu yolda desteklemek için tüm çaba ve irademizle katkıda bulunmaya hazırız. Ayrıca halkımız, bugün komünist kabastan kurtulmak ve siyasi bağımsızlıklarını yeniden kazanmak için her türlü fedakarlığı yapmaya hazırdır. Kafkasya sınırlarına yaklaşan Alman Komutanlığı ile Azerbaycan halkı arasında temasın kurulması ve aynı zamanda ilgili çalışmaların Türkiye'de de yürütülmesi elzemdir. Türkiye Cumhuriyeti'nin tarafsızlığı Devlet Başkanı'nın kararsız tutumuyla açıklanabilir ancak Alman ordusunun büyük başarılarının ve Türk askeri çevrelerinin etkisi altında Almanya ile iş birliği yönünde giderek daha fazla yakınlaşma fark edilmektedir. Almanya ve Türkiye ile Kafkasya'nın kurtuluş mücadelesine aktif katılımın, Kafkasya'nın Sovyet güçlerinden kurtuluşunu kolaylaştıracağını, hızlandıracağını ve ülkeyi büyük tehlikelerden kurtaracağını umuyoruz. Tarihleri boyunca Kafkasyalılar özgürlükleri için savaşmışlardır. Almanya'nın ise bağımsızlığımızı tanıyacağına inanıyoruz. Organizasyon ile ilgili detaylar istenildiği takdirde ayrı bir raporda sunulabilir. Bunun dışında Türkiye'de bulunan Azerbaycan kuvvetlerinin seferber edilmesi amacıyla organizasyonel bir çalışma gerekmektedir. İlgili görevin gerçekleştirilmesi için koşullar elverişlidir. Türk siyasetinde belli bir kararsızlık gözleniyorsa, bu öncelikle Türk cumhurbaşkanının çok temkinli, basiretli ve barışçıl bir kişi olan kişisel karakteriyle açıklanabilir. Bazı değişimlerde ise Türk toplumunun Azerbaycan'a duyduğu sempati de önemli rol oynuyor. Bu sempati, Azerbaycan'a, 20 yıl önce bağım-

sızlığını kaybetmesinin Türkiye'nin varlığını kurtarmadaki değeri ve Bakü savaşında on binlerce kişiye verdiği büyük manevi ve maddi destekle bağlantılıdır. Kafkasya'nın kurtuluş mücadelesine, Kafkasya'da toprak kazanmakla hiçbir ilgisi olmayan Almanya ve Türkiye ile aktif katılımın, Kafkasya'nın Sovyet güçlerinden kurtarılmasını kolaylaştıracağını ve hızlandıracağını, ülkeyi düşmanlardan, büyük insan kayıpları ve Bakü'nün petrol endüstrisini yıkımdan koruyacağını umuyoruz. Moskova'nın kasvetli halinin ve Almanya'nın Kafkas sınırlarına ilerlemesinin, Kafkasya Çağı kararı ve bağımsızlığımızın restorasyonu için Almanya ile iş birliğine yönelik Türk politikasının değiştirilmesinde belirleyici faktör olacağına inanıyoruz. Almanya'nın bağımsızlığımızı tanıdığına da inanıyoruz. Onun yanındayız ve Türkiye olsun ya da olmasın, derhal çalışmalara başlamaya hazırız (PA AA, Abschrift, s. 1-4).

Alman belgelerinde ayrıca özgürlük tutkunu olan Kafkasyalıların tarihleri boyunca her zaman bağımsızlıkları için mücadele ettikleri bildirilmektedir. Kafkasya halkının tarihine bakıldığında, savaşlarda yaptıkları milyonlarca fedakârlık görülebilmektedir (PA AA, Abschrift, s. 1-4). Bu hususun önemini kavrayan Alman yetkililer, Kafkasya halkının özgürlük sevdalarına vurgu yapmışlar ve bazı hassas noktalarda ayrıcalıklar tanıyarak, daha doğrusu Kafkasya halkına haklarını teslim ederek onların gönüllerini kazanmaya çalışmışlardır. Kafkasya halkının ise görüldüğü üzere "bağımsızlık ve Sovyet baskısından kurtulma" amacı taşıdıkları görülmektedir. Almanlardan talepleri ise hür yaşamak ve kendi yönetimlerini oluşturmak üzerine olmuştur. Bundan ötürü Almanlar tarafından oluşturulan Kafkas lejyonlarına Kafkasya halkının bir kısmının katıldığı görülmektedir. Zira savaş esnasında Sovyetler Birliği tarafından seferberlik ilan edilmiş ve Kafkasya halkı Sovyetlerin yanında savaşmak için zorunlu tutulmuştur. Geçmişte yaşanan deneyimler ve Sovyet rejiminin bu zorunlu uygulamaları, Kafkasya halkını Almanlara yaklaştıran sebeplerden olsa gerektir. Adolf Hitler ise Kafkasyalılara her ne olursa olsun herhangi bir yetki ile iktidar vermek istememiştir. Kafkasyalılarından oluşan birliklerin Almanlardan oluşan birlikler ile bulunmasını talimat vermiştir (Sakal, 2013, s. 230).

1941 yılı Ekim ayında Kuzey Kafkasya Özel Komandosu "Şamil" ismi verilerek hazırlanmıştır. 150 kadar Kuzey Kafkasyalı on ay süre ile eğitim almışlar ve eğitim alanlardan ilk kısım 1942 yılının temmuz ayında göreve başlamışlardır. 30 kişi patlayıcı ve silahlarla Adige Özerk Bölgesi'nin merkezi Maykop civarına paraşütle inmiştir. İlgili grup Ruslara ait köprü ve demiryollarını havaya uçurmak ile petrol tesislerine zarar vermek üzere harekete geçmişlerdir. Ayrıca aralarında 10 Almanın da bulunduğu 30 kişilik ikinci grup 1942 yılının ağustos ayında Çeçen-İnguş başkenti Groznyi'nin 40 km güneyine inmişlerdir. Görevleri ilk grubun görevlerine benzerlikle birlikte mahalli asilerle temas kurmaları da istenmiştir. Fakat bu hareketin mensupları görevlerini yerine getirememişler ve paraşütle indikleri anda görülerek üstlerine ateş açılmak suretiyle öldürülmüşlerdir. 40 Dağıstanlıdan oluşan bir başka grup ise Almanların geri çekilmesinden ötürü görevlerine başlayamamışlardır (Mühlen, 1984, s. 175-176; Güzay, 2023, s. 395-408). Şamil operasyonu sırasında "Brandenburg" eğitim alayı mensupları ve Kafkasyalılarından oluşan komandolar, Kafkas halklarını isyana ikna etmek veya sabotaj eylemleri gerçekleştirmek amacıyla düşman hatlarının arkasına paraşütle atılmış, ancak bu plan tam bir başarısızlıkla sonuçlanmıştır (Koppensteiner vd. 2021, s. 96).

Bergmann adlı birlik ise Kafkasya'da kurulan bir diğer birliktir. Azerbaycan Gazetesi'nin 24 Ekim 1943 tarihli sayısında yer alan bir haberde bu taburun her bir neferinin eline Alman silahı aldığı ilk günden beri azimle mücadele ettikleri bildirilmiştir. Dağ Kartalları Bolşeviklere

karşı vuruşmaya kadirler ve Azerbaycan Türkleri kendilerini tıpkı bir dağ kartalı gibi ispat etmektedirler. Bu tabur, düşmanla yapılan savaşta ayrıyeten cephede propaganda işini canlandırmada da maharetlidir **(EK 2)** (Azerbaycan, 1943, s. 4). Azeri Türk lejyonerleri cephede olduğu gibi cephe gerisinde de Alman dostları ile çalışmışlardır. İlgili haberde Alman Tabur Komutanı tarafından lejyonerlerin taltif ve tebrik edildiği bilgisi ile fotoğrafı yer almaktadır (Azerbaycan, 1943, s. 4).

Siyasi faaliyetlerin uygulanmasında ise Kuzey Kafkasyalı milletler arasındaki yayılım farklılık göstermektedir. Çerkesler, Adigeler ve Kabardinler tereddütlü davranmış; Türk asıllı Balkarlarla Karaçaylar hemen birleşmeyi teklif etmişlerdir (Mühlen, 1984, s. 192-193).

Siyasi bağımsızlık umudu ile süreç içinde Almanya'da çeşitli toplantılar gerçekleştirilmiştir. Siyasi müzakerelerden bir tanesi Almanya'nın Berlin Őhrindeki Adlon Oteli'nde Nisan 1942'de toplanan konferanstır. Kafkasya temsilcilerinden Said Şamil ile Kavkaz Dergisinin yayıncısı Haydar Bammat'ın da katıldıkları bu toplantıda Kafkasya halkının geleceğine dair Almanlarla görüşmeler yapılmıştır (Sakal, 2013, s. 292-295). Bir diğer toplantı ise Fetali beyli'nin ön planda yer aldığı Kaiserhof salonunda yapılan toplantıdır. 6 Kasım 1943 tarihinde sivil ve askeri davetliler, cephelerden ve lejyonlardan gelen asker ile zabitler, Avrupa'nın muhtelif yerlerinden gelen Azerbaycan Türkleri Almanya-Berlin'deki Hotel Kaiserhof salonunu ağzına kadar doldurmuşlardır. Salon, milli Azerbaycan ve Alman bayraklarıyla süslenmiştir. Sürekli devam eden alkışlar arasında Milli Azerbaycan Kurultayı yapılmış ve Almanlara teşekkür edilmiştir. Fetali beyli de kurultayda ön planda yer almış ve cephelerde kendilerine verdikleri desteklerden ötürü Almanlara özellikle minnettar olduklarını belirtmiştir (Azerbaycan, 1943, s. 1). İlgili kongreden 10 Kasım 1943 tarihli Gazavat Gazetesi de bahsetmektedir (Gazavat, 1943, s. 2).

Almanlar Kafkasya bölgesindeki halkın gönüllerini kazanmak için pek çok girişimlerde bulunmuşlardır. Yapılan toplantılar, çıkarılan gazeteler, cephelerde sürdürülen askeri mücadeleler Kafkasya halkının özgürlük umutlarını dinamik tutmakta başarılı olmuştur. Fakat ilgili halk, verdikleri bu çok yönlü mücadelenin sonuçları almak isteyecektir. Bu hususta ise Almanlar cömert davranmışlar, Karaçay zerk Bölgesi'nde Macir Kokarov'un yöneticiliğine onay vermişler ve Karaçay Ulusal Komitesine de destek olmuşlardır (Tavkul, 2016, s. 80). Kabardey-Balkar bölgesinde de benzer uygulamalar tatbik edilmiştir. Bu husus Karaçayların ve Balkarların Almanlara yakınlaşmasında önemli etkenlerden biri olmuştur. Fakat yenilgiye uğrayan Almanlar Kafkasya'dan çekilmek durumunda kalınca Karaçay-Balkarlar Kızıl Ordu karşısında yalnız kalmıřlardır⁶ (Temizkan, 2003, s. 163-181). Almanlar tarafından verilen zerkliklerin ise savaşın sonuna geldiğini anlayan bir ordunun ve yetkililerin son çırpınışları olarak değerlendirilebilir.

Almanya-Sovyetler Birliği arasındaki savaşta önemli olan bir diğer husus ise Kafkasya halkının bir kısmının da Sovyetler Birliği tarafında mücadele etmiş olmasıdır. Kafkasya halkının tamamının Almanların yanında yer almadıklarını gösteren işaretlerden biri Alman belgelerinde yer alan ve Washington merkezli kayda geçen basına ait bir haberde bulunmaktadır. İlk bölümde de bahsedilen habere göre Kafkasya'daki Müslümanlar olası bir Alman işgaline karşı direnişte

⁶ Almanların verdikleri bu imtiyazlar Kafkasya'da fazla tutunamayacakları düşüncesinden kaynaklanmış olabilir. Zira bu zorlu coğrafyada ilerlemek Almanlara ziyadesiyle pahalı gelmiştir. Zira bu bölgede fazla tutunamadıkları ve zorlandıkları açıktır (Motadel, 2015, s. 261).

yer almak üzere toplanma noktalarına gelmişlerdir. Ayrıca bu aşiretler Kremlin'in çağrısına gönüllü olarak yanıt vermişler, dağ köylerinden çıkararak kendi silahları ve atlarıyla harekete geçmişlerdir (PA AA, Presseabteilung, s. 1).

Kafkasya halkının Almanya-Sovyetler Birliği arasındaki savaşta ikilemede kaldıkları, bir kısmının Sovyetler Birliği'nin çağrısına uyarak Almanlara karşı savaştığı, diğer kesiminin ise bağımsızlıklarını elde etmek amacıyla ve savaşı Almanların kazanması için Almanya'ya yardım ettikleri görülmektedir. Sovyetler Birliği'nin yanında savaşanların gönüllü olup olmadıkları hususunda ise korku unsurunun büyük rol oynadığı şüphesizdir. Almanları tercih etmelerinin nedeni ise elbette ki yıllardır devam eden Sovyet zulüm ve baskısından kurtulma isteğidir. Fakat Almanların bu zorlu coğrafyada tutunamamış olmaları, Kafkasya halkının bağımsızlık hayallerinin de sonu olmuştur. Almanların Kafkasya'da yenilgiye uğramaları Sovyetler Birliği'nin bölgeye yeniden girmesine sebep olmuş ve Stalin, Kafkasya halklarını Almanlar ile iş birliği yapmakla suçlamış, hatta bu hususu bahane etmiştir. 1943 yılı Kasım ayında Karaçay-Balkar bölgeleri Sovyetler Birliği tarafından boşaltılmıştır. Çeçen-İnguş, Karaçay-Balkar ve Kuzey Kafkasya'nın diğer bölgelerinden sürülen insanların tahminen bir milyon kişiyi bulduğu ifade edilmektedir (Magoma, 1954, s. 4-8).

Sonuç

Almanya ile Sovyetler Birliği arasındaki savaş Kafkasya coğrafyasını doğrudan etkilemiş ve bölgede yaşayan halkların iki ateş arasında kalmalarına neden olmuştur. Alman ordusunun 1942 yılı yazında Kafkasya'ya girmeleri sonucunda Kafkasya halklarının bir kısmı Sovyetler Birliğinin seferberlik ilanı ile Sovyet ordusunda görev yapmıştır. Almanya'nın politikası ise Kafkasya halklarını kazanma amaçlı olarak ilerlemiştir. Uzun süredir Sovyetler Birliği'nin baskısı altında yaşayan halk, Alman ordusunu sevinçle karşılamış ve bu vesileyle bağımsızlıklarını kazanma amacıyla bazı girişimlerde bulunmuşlardır. Bu girişimlerin temelleri İkinci Dünya Savaşı dönemine dayanmamakla birlikte, Kafkasya halkının 1916'lı yıllardan itibaren Sovyetler Birliği'ne karşı Almanya'ya dayanarak mücadele etme hususunda tecrübeleri bulunmaktadır. Almanlar Kafkasya'ya girdiklerinde bölge halkını kazanabilmek amacıyla dini hususlarda esnek davranmışlar ve Kafkasya halkının gelenek-göreneklerine saygı gösterme konusunda karar almışlardır. Sürecin devamında ise Kafkasya'da milli temsilcilikler ve lejyonlar kurulmuştur. Kafkasya Milli Komisyonu, siyasi arenada bağımsızlık için mücadele ederken, Kafkasya lejyonu da cephede ve cephe gerisinde çalışmalarını sürdürmüştür. Aynı zamanda Almanya'da basın-yayın aracılığı ile Kafkasyalılar seslerini duyurmaya çalışmışlardır. Cephede ve cephe gerisindeki haberlerin yer aldığı Gazavat ve Azerbaycan gazetelerinde savaşın kazanılacağına olan inanç ve umut vurgulanmış, lejyonerlerin motivasyonlarını arttırmak için gayret edilmiştir. İlgili gelişmeler Almanların kontrolü altında olmakla birlikte, Almanya'nın Kafkasya'nın geleceğine dair planları Kafkasya halkının amaçlarından farklı görünmektedir. Zira Almanların bu süreçte Kafkasya'nın geleceğine dair ve Kafkasyalıların istediği yönde bir karar almadıklarını ifade etmek yerinde olacaktır. Uygulamaya koydukları faaliyetler ise savaş boyunca Kafkasya halkının desteğini alabilmek adına yapılan girişimler olarak nitelendirilebilir. Sovyetler Birliği'ne karşı savaşın kazanılmasının ön planda olduğu 1942-1943 döneminde, Kafkasya'nın kaynaklarını ele geçirmek, Almanya'nın ilerlemesinin en önemli şartı olarak görülmüştür. Fakat Almanlar için zor bir coğrafya olan Kafkasya'da ilerlemek kolay olmamıştır ve 1943 yılında bölgeden yenilgi

Almanya-Sovyetler Birliği Kiskacında Kafkasya'nın Bağımsızlık Meselesi (1941-1943)

üzerine çıkmak durumunda kalmışlardır. Böylece Kafkasya tekrar Sovyetler Birliği'nin insafına kalmış ve bölge halkının büyük çoğunluğu Stalin'in emri ile sürgün edilmiştir.

KAYNAKÇA

Arşiv Kaynakları

“Kaukasisches Protektorat”. (29.07.1941). PA-AA, RZ 201-261174.

“Sondersprachregelung Osten”. (5.11. 1941). Abschrift D IX, 418. PA AA, RZ 50, R 60737.

“Turan”. (4.02.1942). National Zeitung Essen. PA AA, RZ 211, R 261175.

Woermann. (5.02.1942). “Dokument”. PA AA, RZ 211, R 261175.

“Notiz für den Herrn RAM”. (8.04.1942). PA AA, RZ 221, R 27342, 2-4.

“Der Einfluss des Türkentums auf Sowjetrussland”. (25.07.1942). PA AA, RZ 211, R 261174.

Presseabteilung Auswärtiges Amt. (15.01.1942). P XII Sonderdienst Militärischer Nachrichten. PA AA, RZ 211, 261175.

Notiz des Herrn von Hentig. (22.11.1941). PA-AA, RZ 211, 261174.

Von Hentig An Herrn Schriftleiter Georg Streiter. (20.03.1942). Antrag. PA-AA, RZ 211, 261175.

Geheime Reichssache. (12.11.1941). PA-AA, RZ 211, 261174.

Gesendet in Azerbeidshainisch. (19.10.1941). *Aserbeidschanen, die Stunde der Gefahr ist da!* .PA AA, RZ 211, R 261174.

Betreff: Said Schamil. (27.03.1942). “Geheime Reichssache”. PA-AA, RZ 211, 261175.

Betreff: Said Schamil. (31.03.1942). “Geheime Reichssache”. PA-AA, RZ 211, 261175.

Grobba an das Oberkommando der Wehrmacht Abwehrabteilung II. (10.04. 1942). PA-AA, RZ 211, 261175.

Papen an das AA. (24.11.1941). PA-AA, RZ 211, 261174.

Abschrift zu Pol V 4791/41. PA AA, RZ 211, R 261174.

Über die Unabhängigkeitsbewegung im Kaukasus. (1942). PA-AA, RZ 211, 261175.

Wassan-Girei Dshabagi, Deutsche Botschaft Ankara Presse Abteilung. PA-AA, RZ 211, 261174.

Kramarz. (30.12.1941). “Aufstellung von Freiwilligenverbänden aus sowjetischen Kriegsgefangenen” Berlin. PA AA RZ 211 R 261174.

Grote. (15.12.1942). Rapor. Berlin. PA AA RZ 211, R 261175.

Presseabteilung Auswärtiges Amt. (15.01.1942). PA-AA, RZ 211, 261175.

Sürelı Yayınlar

VAÇNADZE, D. (Ocak-Şubat 1953). “Tarihi Hedefimiz”, *Birleşik Kafkasya*. Nr: 1-2 (18-19): 10-12.

OROYS, Dr. H. (Ekim 1953). “Sovyetler Birliği Milletlerarası Politikası Hakkında”, *Birleşik Kafkasya*. Nr. 10 (27): 4-8.

MAGOMA, A. N. (Ocak-Mart 1954). "Kafkasya Katliamının Onuncu Yıldönümü". *Birleşik Kafkasya*. 1/3 (30-32): 4-8.

"Cephelerde Vaziyet". (31.10.1943). *Azerbaycan*. Nr. 44 (72). Staatsbibliothek zu Berlin.

"Kurultay Salonunda". (14. 11. 1943). *Azerbaycan*. No. 46 (74). Staatsbibliothek zu Berlin.

Lejyoner Gyljapraq (24.10.1943). "Dağ Kartalları". *Azerbaycan*. Staatsbibliothek zu Berlin.

Lejyoner Mirzazade (24.10.1943). "Her Yerde Öncü Sırasında". *Azerbaycan*. Staatsbibliothek zu Berlin.

Teğmen Hutov (3.11.1943). "Gazavat İçin". *Gazavat*. Staatsbibliothek zu Berlin.

TAHTAMRUK, M. (20.10.1943). "Bayram Kutlaması". *Gazavat*. Staatsbibliothek zu Berlin.

MANSUR, M. (3.11.1943). "Moskova Konferansı". *Gazavat*. Staatsbibliothek zu Berlin.

"Kafkas Halklarının Birliği Kongresi". (10.11.1943). *Gazavat*. Staatsbibliothek zu Berlin.

Araştırma Eserler, Makaleler ve Tezler

ARMAOĞLU, F. (2020). *XX. Yüzyıl Siyasi Tarihi 1914-1995*. İstanbul: İş Bankası Kültür Yayınları.

AUST, A.-G. P. GROß. (2008). "Der Kaukasus im Fokus der deutschen militärischen Planungen während des Ersten Weltkrieges". *Wegweiser zur Geschichte Kaukasus*. (herausgegeben Bernhard Chiari). Paderborn: Ferdinand Schöningh Verlag.

BECEREN, T. (2020). *Stalin İktidarında Sovyetler Birliği'nin Kafkasya Politikası (1924-1953)*. İzmir: Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).

ERTÜRK, C. (2005). *Kızılordu'dan Kafkas Milli Lejyonuna Bir Türk'ün İkinci Dünya Harbi Hatıraları*. (haz. Erol Cihangir). İstanbul: Turan Kültür Vakfı Yayınları.

GUDERİAN, H. (2017). *Bir Askerin Anıları*. İstanbul: Kastaş Yayınları.

GÜZAY, A. (2023). "Kafkasya'da Alman İşgali ve Propagandası 1942-1943", *Genel Türk Tarihi Araştırmaları Dergisi*. T. C'nin 100. Yılı Özel Sayısı: 395-408.

GÜZAY, A. (2022). *Nazi Kırımı: Kırım Tatarları 1941-1944*. Konya: Çizgi Yayınları.

HABLEMİTOĞLU, N. (1975). *Sovyet Rusya'da Ölüm Kampları*. Ankara: Güven Yayınları.

HÜRTER, J. (2009). "Nachrichten aus dem „Zweiten Krimkrieg (1941/42) Werner Otto von Hentig als Vertreter des Auswärtigen Amts bei der 11. Armee". (herausgegeben von Christian Hartmann, Johannes Hürter, Peter Lieb, Dieter Pohl). *Der deutsche Krieg im Osten 1941-1944*. München: R. Oldenbourg Wissenschaftsverlag. 76: 369-392.

KARATAY, N. (2011). *Gamalı Haç ile Kızıl Yıldız Arasında Türkler*. Ankara: Sinemis Yayınları.

KILIÇ, S. (2010). *Türk Basınında Hitler Almanyası 1933-1945*. Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları.

KOPPENSTEINER, B.-H. HÄUSLER. (2021). "Das Kaukasus-Öl – Ziel der Deutschen Wehrmacht im Zweiten Weltkrieg". *Berichte der Geologischen Bundesanstalt*. 140: 77-102. Wien.

KRECKER, L. (1964). *Deutschland und die Türkei im Zweiten Weltkrieg*, Frankfurt: Frankfurter Wissenschaftliche Beiträge.

Almanya-Sovyetler Birliği Kiskacında Kafkasya'nın Bağımsızlık Meselesi (1941-1943)

- KUMRU, C. (2021). *Hitler Almanya'sının Türkistan Politikası*. Denizli: Pamukkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. (Yayımlanmamış Doktora Tezi).
- MOTADEL, D. (2015). *İslam ve Naziler*. (çev. Ahmet Fethi Yıldırım). İstanbul: Alfa Tarih Yayınları.
- MÜHLEN, P. V. Z. (1984). *Gamalı Haç ile Kızıl Yıldız Arasında: İkinci Dünya Savaşı'nda Sovyet Doğu Halklarının Milliyetçiliği*. (çev. Eşref Bengi Özbilen). Ankara: Mavi Yayınları.
- ORAN, B. (2002). *Türk Dış Politikası*. Cilt I. İstanbul: İletişim Yayınları.
- ÖNEN, N. (2003). *Turancı Hareketler: Macaristan ve Türkiye 1910-1944*. Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi ve Siyaset Bilimi Anabilim Dalı. (Yayımlanmamış Doktora Tezi).
- ÖZEL, M. S. (2014). "Stalin Dönemi Rus Milliyetçiliği ve Politikaları", *Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. IV/II: 99-122.
- POHL, D. (2009). *Die Herrschaft der Wehrmacht: Deutsche Militärbesatzung und einheimische Bevölkerung in der Sowjetunion 1941-1944*. München: Oldenburg Wissenschaftsverlag.
- SAKAL, H. B. (2013). *Bir Başka Dünya Savaşı: İkinci Dünya Savaşı Sırasında Almanya Tarafında Savaşan Türkistanlılar 1941-1945*. İstanbul: Ötüken Yayınları.
- SCRİBA, A. (19.05.2015). "Der Verstoß in den Kaukasus 1942", (Erişim Tarihi: 03.04.2024). Lebendiges Museum Online, Berlin. <https://www.dhm.de/lemo/kapitel/der-zweite-weltkrieg/kriegsverlauf/vorstoss-in-den-kaukasus-1942.html>.
- TAVKUL, U. (2016). "İkinci Dünya Savaşı'nda Kafkasya". *İkinci Dünya Savaşı ve Türk Dünyası*. (ed. Nesrin Sarıahmetoğlu ve İlyas Kemaloğlu). İstanbul: Türk Dünyası Belediyeler Birliği Yayınları. 77-95.
- TEMİR, A. (1998). *60 Yıl Almanya (1936-1996): Bir Yabancı'nın Gözü ile Geziler, Araştırmalar, Hatıralar*. Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları.
- TEMİZKAN, A. (2003). "Karaçay-Malkar Türklerinin Sürgünü", *Karaçay-Balkarlar: Tarih-Toplum ve Kültür*. (der. Ufuk Tavkul, Yaşar Kalafat). Ankara: Karam Yayınları. 163-181.
- ZEİDLER, M. (2005). "Das Kaukasische Experiment". *Vierteljahrshefte für Zeitgeschichte*, III: 475-500.

EKLER

Ek 1: Alman işgali altındaki Kafkasya

MÜLLER, R. D. (2008). "Gebirgsjäger am Elbrus: Der Kaukasus als Ziel nationalsozialistischer Eroberungspolitik". *Wegweiser zur Geschichte Kaukasus*, Padeborn: Ferdinand Schöningh Verlag. 59.

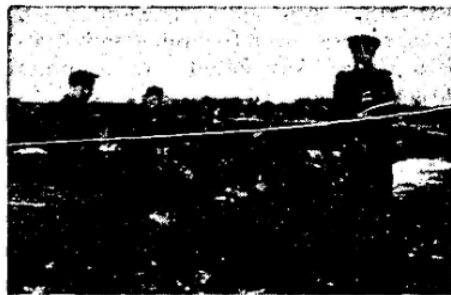

Ek 2 : Lejyoner Gyljapraq. (24.10.1943). "Dağ Kartalları", *Azerbaycan*. Staatsbibliothek zu Berlin.

„Dağ qartalları“

„Berqmann“ hissələrindən biri olan bu tabur, doğma vətənimizi jadellilərin və işqalçy aqaların istismarından və ədaletsiz zylmündən həmişəlik azad etmək ucyn silahlarınə ataraq, kənyilly surətdə almanlar tərəfə kecən azəri tyrk oqlanlarınə ihatə edir. Bu taburun hər bir nəfəri əlinə alman silahə aldyqy ilk gyndən özyny gestərmış və „Dağ qartalları“ adınə bu gynədək əz yzərində şərəflə daşmaqdadır.

Hələ çəbhədən arqada „S“ şəhərində ikən az vaqt icərisində hərbi-taqtıqı təlimləri ələ bənimsəjən, nəhəng alman hərbi texniqasyna məharətlə jijələnən bu „Dağ qartalları“ bolşeviklərə qarşy vuruşmaqa qadir olduqlarınə alman qomandanlıqə qarşy-sında gestərdilər.

Legionerlərimiz dejysdən sonra istirahət edirlər

Daha sonra dağ təlimləri başladı. Azəri tyrk oqlanları burada da əzlərini həqiqətən bir dağ qartalı kibi gestərdilər. Onlar, jyksək dağ zirvəsinə dərmaşmaqda və gadikləri aşmaqda gestərdikləri fəvqələdə bacarıqları ilə hissə qomandanlıqınə hejran etdilər.

Bəjyk və aqyr təlimlər artıq qurtarmışdı. Tabur şərq çəbhəsinə getmək tapşırılqınə aldı. GəzlənİLən intiqam dəqiqələri gəlib catdıqy ucyn hamı sevinir, onların gəzlərində tərənnym edən sevinç dalqaları bir tənənəjə cevrilirdi . . .

Artıq tabur çəbhədə idi. „Dağ qartalları“ dşmənlə qoc kibi deş-deşə gəlmişdi. Onlar, matorlaşdırılmış alman hissələrinin jardımlı ilə dşməne amansız divan tutdu və birbirini izləjən coq sajlı myvəffəqij-jətlər qazandı. Dşmənlər hər gyn sajsız-hesabsız tələfat və əsir verirdi. Dşmənlər çəbhəsi getdikçə daralıb, qoçaman Qafqazdan əsən sərİN kyləklər əz xilaskarlarınə salamlajır . . .

„Dağ qartalları“ vətənə jaqınlaşdırıldı. Onlar bir başa hycumla Qafqaz daqlarına cataraq, kecilməz dağ zirvələrini ələ kecirdilər.

Bu tabur dşmənlə vuruşlarda özyny gestərdijı kibi, çəbhədə propaqanda işini çanlandıрмаq sahəsində də özyny gestərmışdir.

Leg. Gyljapraq

EXTENDED ABSTRACT

Due to its strategic location, the Caucasus geography has been under the surveillance of many nations and states throughout history. Apart from being a gateway to Turkestan, it attracted attention with its natural resources and became an area where many struggles were staged. Although the region is examined as two geographical regions, the North Caucasus and the South Caucasus, the structure of the states in each region may differ from each other. Because civil

wars have continued in the Caucasus, which has a very diverse and mixed ethnic structure, and therefore the Caucasus has always been a place of activity and struggle.

With the start of the Second World War, the Caucasus became a cause of conflict between Germany and the Soviet Union, and both states fought to possess the Caucasus geography. The Soviet Union did not want to leave the region; Germany, on the other hand, thought that it needed the oil of the Caucasus in order to continue the war. For this reason, the people of the Caucasus were caught between two states fighting fiercely to win the war. This issue caused the process to become difficult, and while both great powers were struggling with the dream of winning, there was no party making plans for the future of the Caucasian people.

The Germans tried to influence the people in the Caucasus region with different forms of propaganda. The Soviet Union, on the other hand, continued its propaganda to counter the attacks of the Germans and tried to keep the people of the Caucasus during the war by warning them not to cooperate with the Germans. For this reason, mobilization was declared at the beginning of the war and the people of the Caucasus were called to the front to fight on the side of the Soviet Union. It is seen that during the Second World War, some of the people of the Caucasus fought on the side of Germany and some on the side of the Soviet Union. One of the most important issues of the war was the battalions formed by the Germans from the people of the Caucasus. The Caucasian Legion fought bravely in the war on behalf of Germany and hoped that they would gain their freedom at the end of this struggle. They also fought behind the front lines in order to damage the structures of the Soviet Union and facilitate the advance of the Germans.

Despite this struggle of the Caucasian peoples, the Germans did not have a positive approach towards their future. In order to gain the support of the relevant peoples during the war, they gave them some privileges and allowed them to lively celebrate their religious ceremonies, one of the most sensitive points of the Caucasian peoples. This was a development that glorified the Germans in the eyes of the Caucasian people and increased their faith. Although the Germans approved the establishment of administrations in the Karachay-Balkar region, this process did not bring independence to them.

In this study, Germany's goals and practices in the Caucasus were examined within the framework of the developments mentioned above, and the demands of the Caucasian peoples and their struggle for independence were evaluated. Because the leading intellectuals of the Caucasus, who have been struggling for freedom since 1916, immigrated to Germany and tried to contribute to the independence of their homeland by fighting in Germany. The same situation continued in the Second World War, various meetings were held in Germany, and efforts were made to morale the people and soldiers of the Caucasus through legionnaire newspapers. The people of the Caucasus, who continued their struggle on every front and field and were fond of their freedom, faced a bitter end at the end of the war. The Germans, who could not hold on to the Caucasus geography, had to leave the region in 1943. This situation resulted in the people of the Caucasus being accused by the Soviet Union of collaborating with Germany. Therefore, thousands of people were exiled from their homeland, using the cooperation of the Caucasian peoples with Germany as an excuse.